

نقش صبوری زوجین در استحکام خانواده از منظر آیات و روایات

فاطمه جمالیزاده^۱

چکیده

این مقاله با هدف شناسایی نقش صبوری زوجین در استحکام خانواده تنظیم شده و در آن تلاش گردیده تا به این سوال پاسخ داده شود که صبوری زوجین چگونه می‌تواند بر استحکام خانواده تاثیرگذار باشد. مقاله با استفاده از روش اسنادی انجام و در تحلیل داده‌ها از روش تحلیل محتوا بهره گرفته شده است. داده‌ها متناسب با اهداف و سوالات تحقیق با استفاده از ابزار فیش جمع‌آوری شده است. از مهمترین نتایج این مطالعه می‌توان به تأثیر صبوری در مواجهه با مشکلات اقتصادی، عدم تنش و ایجاد روحیه امیدوار در خانواده اشاره کرد. همچنین، افزایش اعتماد به نفس اعضای خانواده و ایجاد فضای سالم و بانشاط در خانواده از جمله پیامدهای مثبت صبوری در تحکیم بنیان خانواده به شمار می‌آید. کلید واژه: صبر، زوجین، استحکام، خانواده، قرآن کریم، روایات

^۱ - طلبه سال پنجم مدرسه علمیه تخصصی الزهرا (س) گرگان

۱. مقدمه

نهاد مقدس خانواده رکن بنیادین اجتماعی بشری در فرهنگ‌های گوناگون است تا آنجا که سعادت و شقاوت امت‌ها با سلامت و کیفیت خانواده‌ها پیوند خورده است و نخستین شرط داشتن جامع سالم و پیشرفته سلامت و پیشرفت خانواده‌های آن جامعه است به همین دلیل برنامه ریزان جامعه اسلامی بر نقشه خانواده تاکید داشته اند

اما برای اینکه خانواده بتواند نقش خود را به درستی ایفا کند

باید از آسیب‌ها و خطراتی که اکنون خانواده‌ها را تهدید می‌کند مصون باشد بنابراین بین تعالی و تحکیم خانواده از یک سو و پیشرفت جامعه از طرف دیگر تعاملی نزدیک وجود دارد

پایبندی به آیات و روایات و عمل به سیره و اندیشه‌های معصومین سد محکمی در برابر موانع تحکیم نهاد خانواده خواهد بود

مطالعات انجام شده در زمینه استحکام خانواده از تنوع نسبتاً زیادی برخوردار است که به اختصار به تعدادی از آنها اشاره می‌گردد

عباسی ۱۴۰۱ عوامل و موانع تحکیم بنیان خانواده

کوهی ۱۳۹۱ راه‌های استحکام خانواده در سیره نبوی

عاملی ۱۳۸۵ در مورد تحکیم خانواده مطالعات انجام شده عمدتاً متمرکز بر عوامل و موانع تحکیم خانواده بوده و کمتر به بحث پیرامون نقش صبوری زوجین در استحکام خانواده پرداختند حال با عنایت به موارد فوق در این مطالعه تلاش می‌گردد تا به این سوال پاسخ داده شود صبوری زوجین چه تاثیری در استحکام خانواده دارد

بررسی‌های موردی محقق حاکی از آن است که در بسیاری از خانواده‌ها اختلاف و درگیری زیاد است این اختلافات بر اثر کمبودهای اقتصادی و احساس شکست پیروی نکردن از اوامر الهی نبودن امدادهای غیبی نبودن روحیه امیدوار و غلبه بر مشکلات نبودن پاداش نبودن اعتماد به نفس اعضای خانواده نبودن فضای سالم و باش نشاط در خانواده در صورت انجام مطالعات و

شناسایی عوامل تاثیرگذار موثر بر صبور بودن زوجین در خانواده و تاثیر آن یا پیامدهای آن بر تحکیم خانواده شناسایی راهکارها و ارائه و عملیاتی نمودن راهکارها از جانب افراد ذینفع می‌توان انتظار داشت که اعضای خانواده آرام و عوامل صبر بر کمبودهای اقتصادی و اطاعت از خداوند و اوامر الهی امدادهای غیبی ایجاد روحیه امیدوار و غلبه بر مشکلات دریافت پاداش ایجاد روحیه شکست ناپذیری درونی شناسایی نیروهای درونی بالا رفتن اعتماد به نفس اعضای خانواده ایجاد فضای سالم و بانشاط در محیط خانواده محل بر تحکیم خانواده به طرز چشمگیری کاهش یابد.

هدف اصلی: شناسایی نقش صبور بودن زوجین در استحکام خانواده

هدف فرعی: مشخص نمودن نقش بردباری زن و مرد نسبت به یکدیگر و استحکام خانواده

مشخص نمودن نقش صبور بودن زن و مرد نسبت به یکدیگر بر استحکام خانواده

سوال اصلی: صبور بودن زوجین چگونه می‌تواند بر استحکام خانواده موثر باشد

سوال فرعی: بردباری چگونه بر استحکام خانواده اثر دارد

۲. جایگاه صبر در آیات و روایات

حقیقت این است که زندگی در این دنیا با ناگواری‌های خواسته و ناخواسته آمیخته است برخی از این تلخی‌ها و ناگواری‌ها و مشکلات جز امور جاری و اجتناب ناپذیر زندگی است.

از سوی دیگر اغلب این ناکامی‌ها و سختی‌ها محدود است و در نهایت به اتمام می‌رسد. در موارد زیادی این سختی‌ها در اختیار انسان نیست. باید زمان بگذرد تا از این سختی‌ها خلاصی یافت.

در چنین مواردی، تنها دو راه پیش روی زوجین وجود دارد: بی‌تابی و جزع و فزع و شکایت یا متانت و صبر و بردباری. تفاوت دو حالت مزبور در این است که بی‌تابی هم در این دنیا، عواقب تلخ و ناگواری دارد و هم موجب بی‌ظرفیت‌تر شدن و محدودتر شدن دامنه مقاومت و صبر زوجین می‌شود و هم در آن دنیا، نه تنها پاداشی را به دنبال ندارد، بلکه زمینه ساز مواخذه نیز می‌شود. در حالی که صبر

و بردباری، ضمن آنکه موجب شرح صدر توسعه ظرفیت وجودی زوجین می‌شود، موجب رضایت الهی و برخورداری او از اجر و پاداش اخروی نیز می‌شود.

در روایات متعددی ضمن اشاره به این نکته، به ضرورت صبر و بردباری در برابر مشکلات و سختی‌ها توصیه شده است. روایتی از امام موسی کاظم (ع) که فرمودند: «صبر کن تا اجر و ثواب ببری؛ زیرا اگر صبر نکنی، ثواب و اجر نصیب تو نگردد و قضا و قدر خدا را مانع نتوانی شد.» (طبرسی، ۱۳۸۵ق، ۲۱)

در روایات دیگری صبر و بردباری نشانه آزادگی انسان شمرده شده است.

صبر بر مشکلات از اموری است که در شکل‌گیری شخصیت مومن موثر است. امام صادق علیه السلام (ع) فرمود: «المومن یطبع علی الصبر علی النوائب»؛ «با بردباری بر ناگواری‌ها و سختی‌ها سرشته می‌شود». (همان، ص ۲۳)

در برخی روایات آمده است که صبر بر بلاها؛ پاداشی معادل پاداش هزار شهید دارد.

امام صادق (ع) فرمود: «هر مومنی که گرفتار مصیبتی گردید و در مقابل آن شکیبایی کرد اجر آن مانند اجر هزار شهید است». (کلینی، کافی، ج ۲، ص ۹۲)

صبر و استقامت ضمن آنکه خود از فضائل اخلاقی محسوب می‌شود پایه و اساس بنیاد استحکام خانواده نیز به شمار می‌رود زوجین در پرتو صبر و تحمل می‌تواند به زندگی خود و خانواده استحکام بخشد.

زوجین بدون صبر و پشتکار نمی‌تواند به اهداف متعالی دست یابد. با توجه به این خصوصیت، اثر به عنوان رأس ایمان یاد شده است؛ یعنی ایمان که در گرو عمل صالح و پرهیز از محرّمات ناشایستگی‌هاست زمانی میسر است که انسان صبر پیشه کند.

زوجین صبور در زندگی موفق تر هستند نسبت به زوجینی که تحمل آنها در مقابل مشکلات کم است.

۳. اهمیت صبر در زندگی مشترک

اهمیت صبر و شکیبایی و استقامت بسیار بیشتر از آن است که فکر می‌کنیم.

صبر در قرآن مجید بیش از ۷۰ بار یا نزدیک به یکصد بار تکرار و بر آن تأیید شده است و هیچ یک از فضایل انسانی به این اندازه مورد تأکید قرار نگرفته است.

این نشان می‌دهد که قرآن برای این فضیلت اخلاقی و عملی اهمیت فراوانی قائل است و آن را در عصاره همه فضیلت‌ها خمیر مایه همه سعادت‌ها و ابزار هرگونه خوشبختی و سعادت می‌داند.

طبیعت زندگی دنیا این است که با موانع و مشکلات و آفات همراه باشد.

در مسیر انجام بایدها و نبایدها اغلب مشکلاتی است که اگر انسان از آنها نگذرد، به مقصد نمی‌رسد.

در ضمن همیشه آفت و مصیبت در کمین نعمت‌هاست که باعث از دست دادن آنها می‌شود مصایبی در اموال و انفس و عزیزان و دوستان و مواهب دیگر.

زوجین بدون صبر استقامت هم در جهات مثبت به جایی نمی‌رسد هم در برابر عوامل منفی قادر به ایستادگی نیست. به همین دلیل کلید اصلی پیروزی‌ها صبر و شکیبایی است و از آنجا که دین مجموعه‌ای از بایدها و نبایدهاست. اطاعت و ترک معاصی بدون صبر و استقامت، بقا و دوامی ندارد.

افراد سست اراده و کم حوصله کم استقامت، بسیار زود از میدان حوادث می‌گریزند یا در برابر حجم مشکلات زانو می‌زنند لکن نه دنیا را بدون صبر و استقامت به زوجین می‌دهند و نه آخرت را، به همین دلیل زنانی در جهان پیشرفت دارند که استقامت بیشتری داشته باشند.

ممکن است در طول زندگی، زوجین گرفتار خسارت‌ها و زیان‌های مادی اجتماعی یا معنوی شوند مثلاً در مورد مرگ نزدیکان باید گفت چنان نیست که دوستان و خویشاوندان همه با هم متولد شوند و با هم بمیرند. بعضی زودتر بعضی دیرتر چشم از جهان می‌پوشند، آنها که زودتر می‌روند بازماندگان را به داغ و فراق خود مبتلا می‌سازند در نتیجه اگر زوجین صبور نباشد به زودی در برابر این گونه حوادث سلامت خود را از دست می‌دهد و زندگی مأیوس گشته از کار می‌ماند. اگر زوجین در خانواده با چنین حادثه‌ای مواجه شود و صبر نکند استحکام خانواده بهم می‌ریزد.

ملاحظه کند احادیثی را که در فضیلت صبر و حسن عاقبت آن در دنیا و آخرت وارد شده. و بداند که: آنچه به واسطه صبر به او می‌رسد بسیار بیشتر است از آنچه به سبب بلا از او فوت شده و چیزی که زیاده از چند روزی با او نمی‌بود از دست او رفته و عوض آن چیزی به او داده شده تا ابد باقی خواهد بود.

سوم آنکه: متذکر شود که زمان مصیبت و بلا اندک، و وقت آن کوتاه است و عن قریب از آن مستخلص شده به خانه راحت استراحت می‌رود و آدمی را حیاتی معلوم نیست و تا چشم بر هم زده، زمان محنت سر آمده و وقت رحلت رسیده و مصائب فراموش گشته است.

چهارم آنکه: تحمل کند صبری و جزع چه فایده‌ای می‌بخشد، زیرا هرچه که مقدر است می‌شود و جزع و فزع و داد و فریاد سودی نمی‌دهد. بلکه جزع ثواب آدمی را ضایع، وقار او را ساقط می‌کند و شک نیست که: هر که در مصیبتی جزع کند و بعد از چندی جزع را ترک نماید اجر او ضایع نگردد.

حضرت علی علیه السلام در نهج البلاغه حکمت ۲۸۳ فرمودند: "که اگر صبر کنی، آنچه مقدر الهی است خواهد شد و تو ثواب خواهی داشت و اگر جزع نمایی مقدر الهی باز خواهد شد و از برای تو وزر و بال خواهد بود." (رسولی اراکی، ۱۳۹۳، ۹۷)

۱۰. راز صبور بودن در میان زوجین

به باور کارشناسان تفاوت‌های شخصیتی، ازدواج‌های عجولانه، اختلاف فرهنگی، فشار اقتصادی و عدم مهارت عشق ورزیدن از مهم‌ترین دلایل افزایش طلاق در جامعه امروز ایران است، اما به نظر می‌رسد یکی از بهترین راهکارها برای پایداری زندگی مشترک که در آموزه‌های دینی هم بسیار بر آن تأکید شده است، صبوری کردن است.

نورنیوز-گروه جامعه: آیا عشق برای ادامه‌ی یک رابطه کافی است؟ گاهی دو نفر یکدیگر را بسیار دوست دارند، اما خود را دائماً در حال دعوا می‌بینند. دعوا می‌تواند یک رابطه را به ورطه نابودی بکشد. برای مراقبت از رابطه و عشق خود باید کمی صبورتر باشید. صبر و از خودگذشتگی بهترین هدیه در یک رابطه است، اما سؤال اینجاست که چگونه می‌توان در یک رابطه دونفره صبورتر بود؟

عصبانی نشوید اگر همسرتان برای آماده شدن کلی وقت تلف می‌کند، عصبانی نشوید، به این فکر کنید که او تلاش می‌کند بهترین ظاهرش را برای شما درست کند. اگر عصبانی شوید، از مهمانی هم نمی‌توانید خاطره خوبی داشته باشید و شادی گرفتن دست‌های همسرتان را در طول مهمانی از دست خواهید داد.

شما یک تیم هستید سعی نکنید همسر خود را تغییر دهید. ممکن است از فکر کردن به کارهایی که همسرتان در آن‌ها به خوبی شما نیست، عصبانی شوید. مثلاً او مثل شما در مسیریابی، تصمیم‌گیری سریع یا منظم بودن خوب نیست؟ آیا عصبانیت و پرخاشگری و یادآوری این مسائل به وی باعث تغییر در موضوع می‌شود؟ البته که نه! پس این تفاوت را قبول کنید و شاد به زندگی خود ادامه دهید. همسرتان قرار نیست بی‌نقص باشد، قرار است شما در کنار هم یکدیگر را تکمیل کنید. به جای تمرکز بر نقاط ضعف یکدیگر به نقاط قوت همدیگر فکر کنید. شما آلاَن یک تیم هستید.

هرکسی شخصیت خودش را دارد هنر «موافقت با مخالفت» را یاد بگیرید. شما هر دو عاشق همدیگر هستید، اما هر دو فردی منحصر به فرد هستید. انتظار نداشته باشید که مثل هم فکر کنید. دو نفر می‌توانند به دو صورت متفاوت فکر کنند و هر دو هم حق داشته باشند. اینکه همسرتان جور دیگری درباره یک موضوع فکری کند نباید باعث خشم شما شود. هیچ چیز ارزش عصبانیت شما از همسرتان را ندارد.

مصالحه کنید ارتباط برقرار کنید. شما هم فکر می‌کنید برخی از عادات همسرتان آزاردهنده است، اما سعی می‌کنید به آن‌ها بی‌توجه باشید؟ مطمئناً نمی‌توانید تا آخر عمر تحمل کنید. یک عمر زمانی طولانی است و نمی‌توانید تا ابد همه چیز را نادیده بگیرید؛ بنابراین پیش همسرتان بروید و با او در این مورد صحبت کنید. البته کلمات خود را با دقت و ملایمت انتخاب کنید. با او در مورد امری که شما را ناراحت می‌کند صحبت کنید و به راهی برای مصالحه برسید. به یاد داشته باشید که لازم نیست از همسرتان بخواهید عادت خود را تغییر دهد، فقط به شکل درستی مسئله را با او در میان بگذارید. او خود پیام را می‌گیرد.

به سلامتی خود اهمیت دهید برخی تصور می کنند که صبر یعنی اینکه دست روی دست بگذاریم و به انتظار بنشینیم تا مشکلمان حل شود. در حالی که چنین نیست. در زندگی مشترک خشونت خانگی را تحمل نکنید. مهم نیست که چقدر طرف مقابل را دوست دارید، مهم نیست چقدر صبور هستید، خشونت خانگی یک جرم جدی است و هیچ کس نباید آن را به هیچ قیمتی تحمل کند. اگر این مشکل برای شما اتفاق افتاد بلافاصله محل را ترک کنید و به جای امنی بروید. فقدان صبر و شکیبایی در همسران هرگز بهانه ای برای اعمال خشونت نیست و این امر درواقع نشانه ای از عدم تمایل وی برای تغییر است. این وضعیت دست شما نیست و در درجه ی اول باید به فکر سلامتی خود باشید.

میرباقری در موسسه، نور المجتبی، ۲۷/۰۹/۱۴۰۳

نتیجه:

صبر یکی از محکم ترین ستون هایی است که باعث استحکام خانواده میشود، بر اساس جهان بینی الهی، زندگی انسان محدود به دنیا نیست و منافع و خوشی های پایدار اخروی بر خوشی های دنیوی مقدم است. صبر و بردباری زوجین سبب می شود آدمی در برابر ناملایمات و مشکلات دلسرد نشود و از بار سنگین مشکلات و فشارهای درونی و بیرونی، به سلامت بیرون آید اهمیت صبر و شکیبایی و استقامت بسیار بیشتر از آن است که فکر می کنیم.

صبر در قرآن مجید بیش از ۷۰ بار یا نزدیک به یکصد بار تکرار و بر آن تایید شده است و هیچ یک از فضایل انسانی به این اندازه مورد تاکید قرار نگرفته است. زندگی انسان در دنیا آمیخته با مشکلات عجیبی است که اگر زوجین شکیبایی و مقاومت به خرج دهد به یقین پیروز خواهد شد.

صبر زوجین باعث حل و فصل مناقشات و ایجاد ارتباط عمیق تر و به طور کلی در ارتقای کیفیت روابط زناشویی نقش موثری دارد. همچنین صبر بسیاری از مشکلات و مسائل زندگی را حل میکند و یک سری امور وجود دارد که طالب صبر باید آنان را مراعات کند و با پی بردن به رازهای صبور بودن بتواند به صفت مهم و کارگشای صبر متخلق گردد و بدینوسیله استحکام خانواده تامین میگردد.

منابع:

قرآن کریم ؛

نهج البلاغه ؛

ابن بابویه، محمد بن علی، ثواب الأعمال و عقاب الأعمال - قم، چاپ: دوم، ۱۴۰۶ ق.

اختری، عباسعلی، تحکیم خانواده حقوق و اخلاق، انتشارات آستان قدس رضوی، ۱۳۹۹

انوری، حسن، فرهنگ بزرگ سخن، تهران: کتابخانه ملی ۱۳۸۱

پناهی، علی احمد، نقش زن و مرد در خانواده با رویکرد اسلامی، انتشارات پژوهشگاه حوزه و دانشگاه ۱۳۹۸

حسین ثابت، فریده، مبانی دینی تحلیل ۱۳۹۱

راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات ألفاظ القرآن - بیروت - دمشق، چاپ: اول، ۱۴۱۲ ق.

راغب اصفهانی، حسین بن محمد، ترجمه و تحقیق مفردات ألفاظ قرآن - تهران، چاپ: دوم، ۱۳۷۴ ش.

رسولی محمد علی، صبر در اسلام، قم: انتشارات انصاریان، سال ۱۳۹۳،

روزنامه جوان، ۲۷/۰۹/۱۴۰۳

شریف الرضی، محمد بن حسین، ترجمه و شرح نهج البلاغة (فیض الإسلام) - تهران، چاپ: پنجم، ۱۳۷۹ ش.

صالح آبادی، کد خبر ۱۹۵۰۳، ۱۴۰۳/۰۹/۲۷

طبرسی، علی بن حسن، مشکاة الأنوار فی غرر الأخبار - نجف، چاپ: دوم، ۱۳۸۵ ق / ۱۹۶۵ م / ۱۳۴۴ ش.

طباطبایی، محمدحسین، ترجمه تفسیر المیزان، ۲۰ جلد، جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، دفتر انتشارات اسلامی - ایران - قم، چاپ: ۵، ۱۳۷۴ ه.ش.

عبید، حسن فرهنگ فارسی، تهران: نشر کتابخانه ملی ایران ۱۳۹۳

قرشی بنایی، علی اکبر، قاموس قرآن - تهران، چاپ: ششم، ۱۴۱۲ق.

کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی (ط - الإسلامية) - تهران، چاپ: چهارم، ۱۴۰۷ق.

مجلسی، محمد باقر بن محمد تقی، بحار الأنوار (ط - بیروت) - بیروت، چاپ: دوم، ۱۴۰۳ق.

میرباقری در موسسه، نور المجتبی، ۲۷/۰۹/۱۴۰۳